

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Bahar/Spring, 2025, 12 (1), 519-526

EL-HEDYU'N-NEBÎ Fİ'T-TEÂMULİ ME'A'N-NÂS: İNSANÎ İLİŞKİLERDE NEBEVÎ METOT
Al-Hadyu'n-Nabi fi't-Ta'amuli Ma'a'n-Nas: The Prophetic Method in Human Relations

Mehmet TURAN

Necmettin Erbakan Üniversitesi, mehmetturan2534@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7465-7625.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Received:	16.02.2025
Kabul Tarihi / Accepted:	25.06.2025
Yayın Tarihi / Published:	30.06.2025
Cilt / Volume:	12
Sayı / Issue:	1
Sayfa/ Pages:	519-526

Atıf / Cite as: Turan, Mehmet. "El-Hedyu'n-Nebî Fi't-Teâmuli Me'a'n-Nâs: İnsanî İlişkilerde Nebevî Metot" (Al-Hadyu'n-Nabi fi't-Ta'amuli Ma'a'n-Nas: The Prophetic Method in Human Relations) *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi- Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 12/1 (2025), 519-526. Doi: 10.17859/pauifd.1640946.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, Ithenticate intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with Ithenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Author declared that there is no conflict of interest.

Finansal Destek / Grant Support: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

www.dergipark.gov.tr/pauifd

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD) 519-526
**EL-HEDYU'N-NEBÎ Fİ'T-TEÂMULİ ME'A'N-NÂS: İNSANÎ İLİŞKİLERDE
NEBEVÎ METOT***
**Dr. Salih b. Füreyyh el-Behlâl. Suudi Arabistan/Demmâm: Dâru İbnî'l-
Cevzî, 2013 (1. Basım). 130 s.**

Mehmet TURAN**

Öz

Bu çalışma, el-Hedyu'n-Nebî fi't-teâmuli me'a'n-nâs (İnsanî İlişkilerde Nebevî Metot) adlı akademik eseri değerlendirmektedir. Eser, Hz. Peygamber'in insanlarla olan ilişkilerindeki rehberliğini ele alarak, İslam ahlâkı ve sosyal ilişkiler bağlamında Nebevî metodun önemini vurgulamaktadır. Kitap, güzel ahlâk, hoşgörü, adalet ve sosyal denge gibi kavramları sistematik bir şekilde inceleyerek, günümüz insanının toplumsal ilişkilerine ışık tutmayı amaçlamaktadır. Araştırmada, Hz. Peygamber'in insanlarla olan ilişkilerde izlediği yöntem, tarihî, ahlâkî ve sosyal açılardan ele alınmış; hadisler, Kur'ânî referanslarla ve İslam âlimlerinin görüşleriyle desteklenmiştir. Eserde, bireyler arası iletişimde kötü zandan kaçınma, hoşgörü, adalet, bağışlama ve insanları doğalarına uygun şekilde değerlendirme ilkeleri detaylandırılmıştır. Ayrıca, günümüzde bireysel ve toplumsal ilişkilerde karşılaşılan sorunlara Nebevî metodun sunduğu çözümler açıklanmıştır. Bu yönüyle eser, hem akademik hem de pratik bir değer taşımakta olup, özellikle İslamî sosyal bilimler, hadis ve ahlâk alanında araştırma yapan akademisyenler ve öğrenciler için önemli bir kaynak niteliğindedir. Aynı zamanda, bireysel ilişkilerini geliştirmek isteyen okurlar için de uygulanabilir bir model sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Nebevî Metot, İnsanî İlişkiler, İslam Ahlâkı, Sosyal Adalet.

**Dr. Salih b. Fureyyh al-Behlâl. Al-Hadyu'n-Nabi fi't-Ta'amuli Ma'a'n-Nas:
The Prophetic Method in Human Relations. Saudi Arabia/Dammam: Dar
Ibn al-Jawzi, 2013 (1nd Edition). 130 p.**

Abstract

This study presents an evaluation of the academic work titled The Prophetic Method in Human Relations. The work examines the guidance of the Prophet (peace be upon him) in his interactions with people, emphasizing the significance of the Prophetic method in the context of Islamic ethics and social relations. The book systematically analyzes key concepts such as good character, tolerance, justice, and social balance, aiming to shed light on contemporary human interactions. The research explores the Prophet's approach to interpersonal relations from historical, ethical, and social perspectives, drawing upon hadiths, the views of Islamic scholars, and Qur'anic references. The study elaborates on fundamental principles such as avoiding negative assumptions in communication, fostering tolerance and justice, embracing forgiveness, and evaluating individuals based on their intrinsic nature. Additionally, it discusses how the Prophetic method provides solutions to modern individual and societal challenges in human relations. In this regard,

* Yazar makalede etik kurul izni gerektirecek bir durum olmadığını beyan etmiştir.

** Necmettin Erbakan Üniversitesi, mehmetturan2534@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7465-7625.

the work holds both academic and practical value, making it a significant resource, particularly for academicians and students conducting research in Islamic social sciences, hadith, and ethics. Furthermore, it serves as a practical guide for readers who seek to improve their interpersonal relationships in accordance with Prophetic teachings.

Keywords: Hadith, Prophetic Method, Human Relations, Islamic Ethics, Social Justice.

GİRİŞ

İnsanlar arasındaki ilişkilerin sağlıklı ve dengeli bir şekilde yürütülmesi, toplumsal huzurun temel unsurlarından biridir.¹ İslam, bireyler arası iletişimde ahlâkî değerleri ve sosyal dengeyi esas alarak bir rehber sunmuş, bu rehberliğin en güzel örneğini Hz. Peygamber'in sünnetinde ortaya koymuştur.² Hz. Peygamber'in insanlarla kurduğu ilişkiler, dinî bir öğreti olmasının yanı sıra evrensel ahlâk ilkeleri açısından da büyük bir öneme sahiptir.³ Bu açıdan, *el-Hedyu'n-Nebî fi't-teâmuli me'a'n-nâs* adlı eser, Peygamber Efendimiz'in insanlarla olan münasebetlerini inceleyerek, onun rehberliğini ve uygulamalarını detaylandırmaktadır.

Bu çalışma, Hz. Peygamber'in fertler ve toplumla kurduğu ilişkileri tarihsel bağlamı, ahlâkî boyutları ve sosyal etkileriyle birlikte incelemekte; bu çerçevede hadis-i şerifleri, Kur'ân-ı Kerim âyetlerini ve İslam âlimlerinin görüşlerini temel referans kaynakları olarak kullanmaktadır. Kitap, özellikle güzel ahlâk, hoşgörü, adalet ve sosyal denge gibi kavramları analiz ederek, günümüz toplumunda bireyler arası iletişim sorunlarına Nebvî metodun sunduğu çözümleri açıklamaktadır. Çalışmada, Hz. Peygamber'in insanların farklı tabiatlarına, konumlarına ve anlayış seviyelerine göre sergilediği tutumlar detaylandırılmakta, böylece İslamî ahlâkın sosyal hayata uygulanabilirliği vurgulanmaktadır.

Bu bağlamda, kitap değerlendirmesi niteliğinde hazırlanan bu çalışma, *el-Hedyu'n-Nebî fi't-teâmuli me'a'n-nâs* adlı eserin içeriğini, metodolojisini ve katkılarını ele alarak, İslamî sosyal bilimler, hadis ve ahlâk araştırmaları yapan akademisyenler ve öğrenciler için kapsamlı bir inceleme sunmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda, bireysel ve toplumsal ilişkilerini Nebvî rehberlik ışığında geliştirmek isteyen okurlar için de yol gösterici bir kaynak niteliğindedir.

Kitabın Künyesi ve Tanıtımı: Eserin orijinal dili Arapça olup *el-Hedyu'n-Nebî fi't-teâmuli me'a'n-nâs* başlığı altında kaleme alınmıştır, Türkçe karşılığı ise *İnsanî İlişkilerde Nebvî Metot* şeklinde tercüme etmeyi uygun bulduk. Eser, genel olarak Hz. Peygamber'in insanlarla olan ilişkilerindeki rehberliği üzerine bir incelemedir. İslam ahlâkı ve sosyal ilişkiler çerçevesinde Nebvî metodu detaylı bir şekilde ele alarak, günümüz insanının toplumsal ilişkilerine ışık tutmayı hedeflemektedir.

Yazar, eserde Hz. Peygamber'in insanlarla olan münasebetlerini sistematik bir çerçevede ele almış, bu ilişkilerin temel ilkelerini açıklamış ve örnekler vermiştir.

Kitabın Konusu ve İçeriği: Eser, Hz. Peygamber'in insanlarla olan münasebetlerinde izlediği yolun temel esaslarını mercek altına almıştır. Bu

¹ Bkz. Nahl, 16/90.

² Bkz. Ramazan el-Bûtî, Fıkhu's-sîre: Hz. Muhammed'in Uyguladığı İslâm, çev. Ali Nar-Orhan Aktepe (İstanbul: İslami Edebiyat Yayınları, 2003), 219-222.

³ Muhammed Emin Yıldırım, "Hz. Peygamber'in Eğitim Metotlarından 'Tâlim' Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme", *Siyer Araştırmaları Dergisi* 1 (2017), 207-208.

çerçevede, onun rehberliğini öne çıkaran belirgin yönler ele alınmış ve insanî ilişkiler açısından Nebevî metodun önemi vurgulanmıştır.

Kitabın yazılış amacı şu başlıklar altında açıklanmaktadır:

1. Hz. Peygamber, bizler için en büyük örnektir. Ancak, onun sosyal ilişkilerdeki rehberliği çoğu zaman yeterince bilinmemektedir. Dolayısıyla, bu eserin amacı onun örnekliğini gün yüzüne çıkarmak ve sünnetinin insanî ilişkiler bağlamında nasıl uygulanabileceğini göstermek olarak özetlenebilir.
2. İnsan, sosyal bir varlıktır ve toplumsal ilişkiler içinde yaşamaktadır. Birey, ailesi, akrabaları, komşuları ve dostlarıyla bir arada bulunmak zorundadır. Bu nedenle, Hz. Peygamber'in insanlarla ilişkilerinde sergilediği ahlâkî prensiplere dair bilinç sahibi olmak büyük önem taşımaktadır.
3. İnsanların doğaları farklıdır ve bu farklılıklar bazen toplumsal sorunlara yol açabilir. Çeşitli mizaçlara sahip olan bireyler arasındaki ilişkilerde yanlış anlamalar, anlaşmazlıklar ve çatışmalar yaşanabilmektedir. Nebevî metot, bu gibi sosyal problemlerin çözümü için büyük bir kılavuzdur.
4. Günümüzde bireyler arasındaki kopukluk, iletişim sorunları ve kardeşlik bağlarının zayıflaması gibi problemler artmaktadır. Bu durum, toplumsal dayanışmayı ve huzuru tehdit etmektedir. Nebevî metot, birlik ve beraberliği güçlendiren bir model takdim etmektedir.

Eser giriş ve üç ana bölüm olmak üzere toplam dört kısımdan oluşmaktadır:

- Giriş: Çalışmanın konusu, amacı ve yöntemine dair genel açıklamalar yapılmıştır.
- Birinci Bölüm: Hz. Peygamber'in insanlarla olan genel münasebetleri beş başlık halinde ele alınmıştır. İlk olarak, nebevî ahlâkın toplumsal uyumdaki merkezî rolü incelenmiş ve özellikle uzun vadeli ilişkilerde sürdürülen istikrarlı nezaket ve bu tutumun sosyal düzene etkileri üzerinde durulmuştur. İkinci başlıkta, farklı karakter yapılarına göre geliştirilen özel yaklaşımlar ele alınmış; sert mizaçlı bireylerle kurulan dengeli iletişim, cinsiyet farklılıklarının dikkate alınışı ve bu farklılıklara uygun davranış biçimleri detaylandırılmıştır. Üçüncü başlıkta, sosyal statü ve yaş faktörünün ilişkilere yansımaları işlenmiştir. Toplum önderlerine, yaşlılara ve hayır sahiplerine gösterilen özel ilgi ve saygı, somut örneklerle açıklanmıştır. Dördüncü başlıkta, muhatabın idrak seviyesine uygun iletişim stratejileri analiz edilmiştir. Çocuklarla kurulan sıcak diyaloglar ve özel ihtiyaç sahiplerine yönelik şefkatli yaklaşımlar bu kapsamda değerlendirilir. Beşinci başlıkta ise, zahirî davranışların esas alındığı, niyet okumaya yönelik bir tavrın benimsenmediği prensibi, toplumsal ilişkilerdeki uygulanış biçimleriyle ortaya konulmuştur.
- İkinci Bölüm: Hz. Peygamber'in, kendisine hata yapanlara karşı tavırları altı başlıkta incelenmiştir. Bu bölümde birinci başlıkta, kaba ve cahilane

davranışlara karşı takınılan tegâfûl (görmezden gelme) tutumu, örnek vakalarla açıklanmıştır. İkinci başlıkta, bir erdem olarak sayılan özür dilemenin işleyişi iki yönlü olarak ele alınmıştır: Hem özür dilemedeki samimiyet arayışı hem de özür kabulündeki engin hoşgörü, toplumsal barışın tesisindeki rolü vurgulanarak işlenmiştir. Üçüncü başlıkta, hüsn-i zan prensibi, yanlış anlaşılmalara karşısında geliştirilen temel yaklaşım olarak ortaya konulmuş ve bu tutumun toplumsal güven ve kardeşlik bağlarını güçlendirici etkisi örneklerle desteklenmiştir. Dördüncü başlıkta, cahillerle mücadele yöntemi, tartışmadan kaçınma ve yüz çevirme stratejileri çerçevesinde analiz edilmiştir. Beşinci başlıkta; affetmenin etkinliğinin özellikle ahlâklı bireylerin kusurları söz konusu olduğunda daha belirgin şekilde ortaya çıktığı noktasına temas edilmiştir. Altıncı başlıkta ise, kötülüğe iyilikle mukabele prensibi, somut uygulama örnekleriyle açıklanarak, bu tutumun toplumsal etkileri üzerinde durulmuştur.

- Üçüncü Bölüm: Nebvî metodun uygulanmasını kolaylaştıracak bazı etkenler ele alınmıştır. Buarada, nebevî ahlâkın bireysel ve toplumsal hayata aktarımı ele alınarak, ahlâkî prensiplerin benimsenmesinde gerekli olan zihinsel ve duygusal dönüşüm süreçleri incelenmiştir. Kişisel gelişim aşamaları, bu yüksek ahlâkî standartların günlük hayata yansıtılabilmesi için gerekli içsel motivasyon kaynaklarıyla birlikte zikredilmiş ve pratik uygulama örnekleriyle, bireylerin kendi yaşamlarında bu ilkeleri hayata geçirebilmeleri için gerekli metodolojik çerçeve çizilmiştir.

Kitabın Metodolojisi: Yazar, kitabı oluştururken akademik bir üslupla şu metodolojik yaklaşımları benimsemiştir:

1. Her konu başında genel bir giriş yapılarak, ele alınan meselenin bağlamı açıklanmıştır.
2. Nebvî sünnetten örnekler verilerek, konunun Kur'ân ve hadis perspektifinde ele alınmasına dikkat edilmiştir.
3. İslam âlimlerinin yorumlarıyla konular derinleştirilmiş, klasik ve modern akademik perspektifler arasında bir denge gözetilmiştir.
4. Tarihî ve biyografik örnekler sunularak, konunun daha anlaşılır hale gelmesi sağlanmıştır.
5. Hadis tahrirlerine (kaynak tespitine) önem verilerek, hadislerin güvenilir kaynaklardan alındığı gösterilmiştir.

Kitabın Temel Bulguları: Çalışmanın ortaya koyduğu temel bulgular şunlardır:

1. Hz. Peygamber'in, insanlarla ilişkilerinde önemli ve örnek bir model sunmaktadır. Onun güzel ahlâkı ve sosyal ilişkilerdeki özenli tavırları, modern toplumlar için de yol gösterici niteliktedir.

2. O, insanlara farklı tabiatlarına ve anlayış seviyelerine göre muamele etmiştir. Kimseyi zorlamamış, muhatabının karakterine uygun bir iletişim dili kullanmıştır.
3. İnsanlar arasında hoşgörü, bağışlama ve anlayış temel ilkeler arasındadır. Küçük hataların görmezden gelinmesi, özür dilemeyi teşvik etmek ve insanların özürlerini kabul etmek, toplumsal huzurun sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır.
4. Toplum içinde birlik ve kardeşlik ruhunun korunması, bireyler arası iletişimde kötü zanda bulunmaktan kaçınılması ile mümkündür.

Kitabın Akademik ve Pratik Değeri: Eser, özellikle İslam ahlâkı, sosyal ilişkiler ve insan psikolojisi alanında çalışan akademisyenler, araştırmacılar ve öğrenciler için önemli bir kaynak niteliğindedir. Kitap, İslam toplumlarında bireyler arası ilişkilerin nasıl olması gerektiği konusunda kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır.

Ayrıca, günümüz toplumunda yaygın olan bireysellik, iletişim kopukluğu ve insan ilişkilerindeki sorunlara karşı, Nebevî metodun sunduğu çözümleri öne çıkarmaktadır. Geleneksel İslam ilimlerinin modern sosyal bilimlerle harmanlandığı bir çalışma olması bakımından, eserin hem teorik hem de pratik bir değer taşıdığı söylenebilir.

Eserin Eksik Yönleri ve Eleştirel Değerlendirme: Yukarıda zikredilen olumlu yönlerine rağmen, çalışmanın en temel sorunu, ele aldığı konuları genişçe analiz etmek yerine, geleneksel kaynaklardan yapılan doğrudan aktarımlarla sınırlı kalmasıdır. Hz. Peygamber'in insani ilişkilerdeki uygulamaları, klasik şerh literatürüne dayandırılmakla birlikte, bu bilgiler çağdaş sosyal bilimlerin (sosyoloji, psikoloji, iletişim bilimleri) perspektifleriyle karşılaştırmalı olarak ele alınmamıştır. Oysa Nebevî metotların modern sosyal bilimlerle ilişkilendirilmesi, esere disiplinlerarası bir derinlik kazandırabilirdi. Ayrıca, eserde güncel örneklerin ve çağdaş sosyal problemlere yönelik çözüm önerilerinin eksikliği dikkat çekmektedir. Hz. Peygamber'in sünnetinin günümüz toplumsal dinamikleriyle irtibatlandırılmaması, kitabın pratik katkısını gölgelemektedir. Özellikle bireyler arası iletişim, çatışma çözümü ve toplumsal uyum gibi konular, modern örneklerle desteklenerek daha işlevsel hale getirilebilirdi.

Eserin bir diğer eksikliği, kaynak kullanımı ve yorumlama metodolojisindeki yetersizliktir. Klasik görüşler ve şerhler, çoğu zaman eleştirel bir süzgeçten geçirilmeden aktarılmış, bu da metnin analitik derinliğini zayıflatmıştır. Örneğin, aktarılan rivayetlerin tarihsel bağlamına dair metodolojik tartışmalara yer verilmemesi, eserin akademik değerini olumsuz etkilemiştir.

Dipnot ve kaynakçanın teknik olarak mevcut olmasına rağmen, dipnotlarda kavramsal açıklamalar, tarihî arka plan veya metodolojik tartışmaların eksikliği, eserin bilimsel niteliğini sorgulanır hale getirdiğinden, özellikle akademik okuyucu kitlesi için önemli bir dezavantaj oluşturmaktadır.

Kitabın bölüm başlıkları, konunun önemini yansıtacak şekilde seçilmiş olsa da içerik bu başlıkların vaat ettiği derinliği karşılamamaktadır. Kısım de olsa eserin

tematik bütünlüğünün eksikliği, bazı bölümlerde yüzeysel kalmakta, bazılarında ise tekrarlara düşmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç: Hasılı *İnsanî İlişkilerde Nebevî Metot* adlı çalışmanın en önemli katkısı, Nebevî sünneti metodolojik bir çerçevede inceleyerek günlük hayata tatbik edilebilir prensipler ortaya koymasındır. Konuların akademik ve anlaşılır bir üslupla işlenmesi, genel okuyucu için değerli bir kaynak haline getirmektedir.

Ancak çalışma bazı açılardan eleştiriye açıktır. Özgün yorumların sınırlı oluşu, metodolojik kısıtlar ve çağdaş bağlantıların yetersiz kalması gibi faktörler, eserin potansiyelini tam olarak ortaya koymasını engellemiştir.

İleride yapılacak çalışmaların, Nebevî metotları daha eleştirel ve analitik bir yaklaşımla ele alması, modern bilimsel perspektiflerle ilişkilendirmesi ve pratik uygulama örnekleriyle desteklemesi halinde konuya daha kapsamlı katkılar sunulabilecektir. Bu nedenle eser, değerli bir başvuru kaynağı olmakla birlikte, geliştirilmeye açık bir çalışma olarak değerlendirilmelidir.

Öneri: Kitap, Hz. Peygamber'in insanî ilişkilerdeki örnekliğini anlamak isteyenler için faydalı bir rehberdir. Ancak akademik derinlik arayan araştırmacıların, eseri eleştirel bir perspektifle okumaları ve tamamlayıcı kaynaklarla desteklemeleri yerinde olacaktır. Nebevî metotların günümüz dünyasına nasıl uyarlanabileceği konusunda daha fazla araştırma yapılması gerektiği açıktır.

KAYNAKÇA

el-Behlâl, Salih b. Füreyh. *el-Hedyu'n-Nebî fi't-teâmuli me'a'n-nâs*. Suudi Arabistan/Demmâm: Dâru İbni'l-Cevzî, 2013.

el-Bûtî, Ramazan. *Fıkhu's-sîre: Hz. Muhammed'in Uyguladığı İslâm*. çev. Ali Nar-Orhan Aktepe. İstanbul: İslami Edebiyat Yayınları, 2003.

Kolektif. *Kuran Yolu Meali*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2024.

Yıldırım, Muhammed Emin. "Hz. Peygamber'in Eğitim Metotlarından 'Tâlim' Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme". *Siyer Araştırmaları Dergisi* 1 (2017), 199-208.